

<div><div></div><div>L'Esclat dels còmics</div></div>
 <div>8 de novembre de 2018 –<div>20 de gener de 2019</div></div>
<div><div><div><div><div></div><div>ARTS SANTA MÒNICA</div></div><div><div></div><div>Centre de la creativitat</div></div></div><div><div><div></div><div></div></div><div><div></div><div></div></div><div><div></div><div></div></div></div><div><div><div></div><div></div></div><div><div></div><div></div></div></div></div></div>
<div><div><div><div><div></div><div>Comissari: Enric Trilles</div></div></div><div><div><div></div><div></div></div><div><div></div><div></div></div></div><div><div><div></div><div></div></div><div><div></div><div></div></div></div></div></div>
<div><div><div><div><div></div><div>Sots-comissària</div></div><div></div><div>i dissenyadora gràfica:</div></div><div><div></div><div>Valèria Suárez</div></div></div></div>
<div><div><div><div><div></div><div>Disseny expositiu</div></div><div></div><div>i de muntatge:</div></div><div><div></div><div>Àlex Muñoz</div></div></div></div>
<div><div><div><div><div></div><div>Muntatge: GAMI S.C.P.</div></div></div></div></div>
<div><div><div><div><div></div><div>Producció:</div></div><div></div><div>Arts Santa Mònica</div></div><div></div><div>La Rambla, 7</div></div><div></div><div>08002, Barcelona</div></div> <div></div> <div>T. 935 671 110</div>

L'esclat dels còmics

Contrastos i influències dels grans mestres de la historieta nord-americana (1895-1950)

El còmic —o la historieta, si ho volem dir a la nostra manera— és una expressió artística tan important que va costar anys que els experts es posessin d'acord per fixar-ne els orígens. Després de dècades de discussions van convenir que el nou i novè art naixia, formalment, dins la premsa dels Estats Units al començament del segle xx.

L'evolució fou ràpida. En pocs anys es multipliquen i s'encadenen sèries i personatges. Encara “còmics” (humorístics), al començament, però ràpidament “seriosos” i realistes. Abans de la Segona Gran Guerra els còmics han nascut, crescut, s’han reproduït i semblava fins i tot que ja podien morir tranquil·lament. Però la història només s’acabava d’encetar.

Una història que recorrerem en aquesta exposició a través de l'oposició i de la comparació. El contrast ens permetrà gaudir d'un dels moments de màxima intensitat creativa del segle xx. Un esclat gloriós, ara al nostre abast en alguns dels seus originals més representatius.

En 1895 la premsa dels Estats Units es consolida com la més innovadora del món. Joseph Pulitzer competeix amb William Randolph Hearts per vendre més diaris. Richard Felton Outcault, un il·lustrador amb talent però encara primitiu, treballa per a Pulitzer, que comença a imprimir el paper en color. Aquest encarrega Outcault unes històries dibuixades que retraten la marginalitat i la pugna per la supervivència als barris més humils. Així neix Yellow Kid, que deu el nom al color del seu camisó. Una història seqüencial, articulada en una pàgina, un personatge fix i uns diàlegs que aviat es gravaran sobre unes superfícies esfèriques marquen el nou estil.

El còmic modern ha nascut. I la competència entre els dos editors donarà ales i motors aeris a les noves criatures seqüencials. De Yellow Kid a Buster Brown, de Buster Brown als Katzenjammer Kids, i dels Katzenjammer a Little Nemo, a Mutt & Jeff, a Krazy Kat... La llista és immensa.

I de sobte, també algú pensa que no hi ha prou amb els

personatges graciosos. Que hi ha un altre món, més adult: l'aventura. Aventurers seran Buck Rogers i Tarzan, o els gàngsters de Dick Tracy, que derivarà en el Secret Agent X-9 d'un incipient Alex Raymond i un torturat Dashiell Hammett. I tot seguit Madrake, Terry i els Pirates, Flash Gordon i Jungle Jim —tots dos d'una tacada. I la saga artúrica del gran Valiant: la millor sèrie que mai es farà sobre un personatge. El còmic arriba a la maduresa.

El còmic era un art industrial. Tan indústria com art. O més indústria que art. I la supervivència dels seus artistes, cada vegada més ben pagats, però mai prou, els movia tant com el seu orgull o el seu instint creador. Aquesta premissa defineix Richard Felton Outcault, sí, però també Ricard Opisso, Manuel Gago, Josep Sanchis o Francisco Ibáñez.

Va ser art, per tant, combinar la ploma amb la taca de pinzell. Introduir-hi, més tard, el pinzell sec, les trames o els degradats. Amb un doble objectiu d'un costat, anar més lluny, superar les barreres expressives dels dibuixants anteriors, i, de l'altre, abaratir i accelerar el procés de producció. Aviat es van començar a estendre els "estudis". Els tallers o les factories, segons cada cas, d'ajudants o “negres” que entintaven o acolorien el llapis dels creadors.

La tècnica dels còmics sempre es va moure entre aquests dos pols. Respondre a les pretensions artístiques dels creadors i, ahora, produir ràpid i reduir al màxim la feina prescindible per arribar amb el fetge sencer a la cita diària o setmanal obligada. Entre l'art i la indústria va néixer el còmic. I els seus grans creadors han hagut de treballar amb equidistància. La decantació cap a un dels dos plats de la balança ha fet només art o ha fet només indústria, però no còmic.

Com en totes les altres arts, belles i no tan belles, el còmic sempre ha estat una escola. Virtuosa en el cas dels Estats Units, entre 1900 i 1940. Cada dibuixant era superat per un altre, que irrompia amb tots els coneixements anteriors adquirits en les pàgines publicades. Qui influïa sobre qui? Cap creador està disposat a acceptar que ell no és únic en origen i trajectòria. Però les influències hi eren. Sugerides, clares, amagades, superposades, multiplicades...

Idees originals, relació entre còmic i il·lustració o pintura, intercanvis entre creadors, còpies i plagis, homenatges, baralles, denúncies i processos, mestratges reconeguts i rebutjats... La historieta als Estats Units en l'etapa més clàssica va definir un món ple de genialitats. I d'influències creuades. Qui n'entomava n'amollava. Van arribar, van esclatar i van vèncer.

L'esclat dels còmics als Estats Units va engendrar unes criatures tan atractives i convincents que ràpidament van travessar fronteres. Les tires diàries i les pàgines dominicals nord-americanes van escampar-se per França, per Itàlia i, de rebot, per Espanya. Els lectors i els dibuixants del vell continent van entendre ràpidament el darrer sentit d'aquest adjectiu. Ells eren vells i “allò altre” era “nou”. La novetat dels Estats Units els enlluernava. El còmic nord-americà va obrir els ulls, en primer lloc, als empresaris europeus de revistes infantils i juvenils i, tot seguit, als artistes que seguien els motles encarcarats dels seus predecessors.

Ràpidament, Fèlix el gat, Mickey i tots els personatges de Disney, Popeye i molts més astres del firmament de la fantasia nord-americana van entrar a les cases europees i van començar a ser celebrats, mentre se'n multiplicaven còpies, plagis i derivats. Molt poc després d'aparèixer als qüioscs americans Tarzan, The Phantom o Flash Gordon, la casa editorial Vecchi els va “importar” a Itàlia amb un èxit enorme. I de la mà de Lotario Vecchi i, més tard, del seu nebot, Jorge Parenti, es van propagar amb eficàcia per Espanya, reproduïts en tres publicacions: Yumbo (1934), Aventurero (1935) i Tim Tyler (1936). Aquestes tres revistes, que van fer pujar als astres l'empresa Hispano Americana de Ediciones, tal com havia passat a França i Alemanya, van fer de lllindar del còmic modern a la Península.

A recer d'aquest èxit, l'editorial barcelonesa Molino es va quedar amb els herois que no publicava Parenti i en va farcir la revista Mickey (1935), on els personatges de Disney —ells sí, en

exclusiva— van arrodonir l'èxit enorme que els acompanyava al cinema. La influència de tot aquest univers en els dibuixants espanyols va ser enorme. Malgrat que TBO, la revista autòctona més forta i de vida més llarga, no semblava que se'n ressentís i va rebutjar obrir-se en canal als nous estils —per exemple els globus—, sí que ho van fer alguns dels seus dibuixants. I també els de moltes altres editorials. Qui s’hi podia resistir?

L'esclat de la guerra de 1936 va comportar un tall en aquell èxit i en aquella influència. La victòria franquista va diluir els noms dels herois nord-americans, en uns moments en què el nou ordre espanyol s'alineava al costat dels règims italià i alemany. Però els editors no van renunciar a unes aventures i uns personatges que havien fet forat en els lectors d’abans de la guerra i que el van engrandir en la postguerra. Així, encara que els editors d'Hispano Americana van amagar a la censura que Flash Gordon era una criatura d'autor nord-americà, i que van repescar-lo com a Flas per “desamericanitzar-lo”, i que El Hombre Enmascarado no va lluitar contra els japonesos en les pàgines dels tebeos del franquisme, sinó contra un exèrcit amb cares, uniformes i armes japoneses sense que ningú els reconegués com a tals, les tires i les pàgines senceres de les criatures nord-americanes es van continuar imprimint a Espanya.

Com negar la influència d'aquells herois, d'aquell estil de dibuix, en Manuel Gago o en Jesús Blasco, per citar dues de les més grans influències de la historieta en l'Espanya franquista? El Guerrero del Antifaz, Cuto, El Pequeño Luchador, fins i tot algú tan espanyol com Roberto Alcázar, devien molt als herois nord-americans. No tot, òbviament, perquè la tradició a Espanya també tenia un cert pes, però sí molt. Hi havia, és cert, una influència clarament palpable de la tradició pròpia en els guions, que bevien tant dels serials nord-americans com dels fulletons espanyols anteriors. Però també hi havia "l'altra" influència, encara que les noves autoritats la van menystenir o la van intentar evitar fins que en l'escenari bèl·lic l'astre alemany va començar a declinar.

En els dibuixos infantils i humorístics, Disney plana sobre l'ombra d'Emili Boix i també de Josep Sanchis. Hipo, Monito i Fifi, o Pumby, Chivete i Blanquita són personatges derivats de la factoria Disney. A l'Editorial Valenciana l'alma mater, Josep Soriano Izquierdo, venia d'una tradició covada en la premsa satírica catalana i valenciana, amb un traç en el dibuix que l'enllaçava amb L'Esquella de la Torratxa o La Traca. El seu Jaimito, el personatge que va donar nom a la revista, era això, però també bevia de la influència del cinema nord-americà. Sanchis, per contra, ja havia passat per la liquadora Disney. Com les mateixes falles, fins ben entrats els anys setanta.

Els tebeos espanyols —humorístics o realistes— dels anys trenta, fets majoritàriament a Catalunya i al País Valencià, a l'actualitat haurien estat una altra cosa sense la presència pètria d'unes històries i uns herois —els nord-americans— que es van enramar entre dibuixants i guionistes. Malgrat les primeres ires franquistes, que considerava liquidat “el vell liberalisme” anglosaxó, la força del còmic es va imposar sense resistències. El tebeo espanyol de la postguerra també és un fill dels còmics nord-americans. Menys que a França, on el final de la Segona Guerra Mundial va imposar vetos i censures i va impulsar un art amb pretensions singulars, i tant com a Itàlia. Avui dia Mickey Mouse o Flash Gordon són herois tan propis, tan “espanyols”, com El Guerrero del Antifaz o El Capitán Trueno, que no aguantarien una prova d'ADN si algú en reivindicués una altra paternitat.

Amb la perspectiva que dona el temps, ningú pot negar que tot el que ha donat el còmic estatunidenc en les dècades següents, es vulgui reconèixer o no, ve d'on ve. Que sí, que sí, que hi ha una escola francobelga, que els japonesos han sabut anar molt lluny i amb estils propis indiscutibles, i que en moltes altres parts del món també se n'han fet, de bolets. Tot això és cert. Com ho és reconèixer amb humilitat l'impacte en la cultura de tot el món d'uns creadors que se sentien tan grans com volien sentir el seu compte corrent a final de mes, suant tinta per aconseguir-ho. Glòria als herois!

Copyright Editorial Maga/Manuel Gago, 1962

**SU NOCHE
ANGUSTIOSA**

**UNA
AVENTURA
DEL
INSPECTOR**

DAN Y STELLA

DAN Y STELLA

¡CIELO SANTO! MIRAD! ¡UNA MANCHA DE SANGRE!

¡ES SANGRE HUMANA. AQUÍ HA OCURRIDO UN CRIMEN HACE POCO!

¡QUIZA! TENÍAS RAZÓN, STELLA. ESTO DEBE DE SER UN CASTILLO ENCANTADO.

-LA VERDAD ES QUE NO ENTEN-
DO LO QUE HA
OCURRIDO AQUI,
DEBERIAMOS
INVESTIGAR..

-EN ESTA FINCA SIEM-
PRE HAN OCURRIDO
COSAS MUY BARAS. TO-
DO EL MUNDO DICE
QUE ESTA EMBRUJADA
PORQUE SE HALLA CONSTRUIDA
DENTRO SOBRE UN ANTIGUO
CEMENTERIO DE
LOS NEGROS.

-YA ES
MUY TARDE.
LO MEJOR
SERA QUE
NOS VAYAMOS
A DORMIR Y
NO NOS TAPEMOS
LA CABEZA CON
LAS SABANAS.

-¡CIELOS! ¡OIGO PASADAS EN LA ESCALERA! ¿ALGUIEN SE ESTÁ DEBANDO A ESTA HABITACION!

-ME PARECE QUE NO VAY A RODAR POR
MIR ESTA NOCHE. SUZY Y GLADYS NO
SE DAN CUENTA DE LA SITUACION. EN
ESTA CASA SE HA COMETIDO UN CRIMEN
HACE POCO. Y LO PEOR ES QUE EL CRIMI-
NAL DEBE DON-
DAR POR AQUI
TODAVIA.

- MIENTRAS MIS AMIGOS
DESCANSAN TRATARE DE IN-
VESTIGAR POR MI CUENTA.
NO QUISIERA ASUSTAR-
LAS.

C-E
509

- DESGRACIADAMENTE NO CONOZCO ESTA CASA Y ME TEMO QUE NO OBTENDRE NINGUN RESULTADO. PE-RO... ¿QUE EXTRAÑO TIENGO LA SENSACION DE QUE ALGUIEN VA SIGUIENDOME.

¿QUE ES LO QUE HA OCURRIDO, STELLA?

-POR LO PRONTO, EN LA PUERTA HAY UNA MANCHA DE SANGRE CUYO ORIGEN FALTA Aclarar. HAN OCURRIDO TANTAS COSAS, DANI, QUE NO SE COMO CONTARLE LAS ~~PROPIAS~~ ACABA DE COMETER UN CRIMEN. PERO ESTANDO USTED AQUÍ YA NO HAY PELIGRO.

¡DIOS MÍO! ¡JURARÍA QUE ESTE BACÍ! NO ESTABA AQUÍ EN ESTA HABITACIÓN CUANDO ENTRAMOS HACIENDO UN PAR DE HORAS

-¿QUE OCURRE, STELLA?
¿HE OIDO RUIDO DE
PASOS Y...

-¿MAY ALGUIEN
EN LA CASA, SUZY.
CREO QUE AQUÍ
CORREMOS PE-
LIGRO: AVISA A
GLADIS.

¡DIOS MIO!
¡ESTU MUERTO!

¡MURIÓ HACE UN PAR DE HORAS, POR LO MENOS. DE ESTE HOMBRE DEBE SER LA SANGRE QUE HAY JUNTO AL UMBRAL. CREO QUE EMPIEZO A VER EN ESTE MISTERIO, UN PEQUEÑO RAYO DE LUZ.

- EL PELIGRO ALECHA EN TODOS LOS RIN-
CONES DE ESTA CASA, ~~DAAN~~ ANTES DE INICIAR
UNA INVESTIGACIÓN ME DE DONER EN GUAR-
DIA A SUZY, ~~STELLIO~~ ESTE MUNDO.

- ESTA USTED PASANDO UNA
BONITA NOCHE
DE VACACION-
ES, STELLIO.

- NO TE INQUIETES, STELLA. ESTA CASA TIENE LA VIRTUD DE ALBERAR LOS NERVIOS. EN ESTE JARDÍN SE HALLAN LAS TOMBAS DE MÁS DE CINCUENTA LEPROSOS. HACE MUCHOS AÑOS QUE SE GLAVIDO SU EMPLEAMIENTO EN ESTO. PERO LA GENTE DE ESTOS CONTORNOS DICE QUE DURANTE LA NOCHE SE VEN APARICIONES ENTRE LOS ARBOLES.

CO
AS UR-
E, EN
OTLAND
WARD...

- EL INSPECTOR
DAN AL HABLA.
¿PERO QUE DICE?
¿ES USTED STEW?

A black and white comic book panel. On the left, a man with a large nose and a worried expression is shown from the chest up, wearing a suit and tie. He is looking towards the right. On the right, another man is shown from the back, looking towards the first man. A speech bubble from the man on the right contains the text '¡00000! ¡SOSORRO!' in a stylized, jagged font. The background is dark and indistinct.

- EN ESTA CASA ESTAN OCURRIENDO COSAS MUY EXTRAÑAS. INSPECTOR **DON ACABO** DE VER UNA ABRAICION HORRIBLE... NO ESTOY SONANDO, NO... ¡LE SORRICO QUE VENGAS INMEDIATAMENTE

- DENTRO DE OCHO MINUTOS SALE UN TREN PARA LA COSTA. TRATARE DE ALCANZARLO.

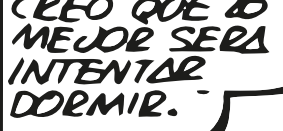
- ME RIA A ANTES HA AVI COMPRA CORRE SERIO. **GRACIAS** HAY UN DE QUE MIERO FENOMENOS DE LOS LIGEROS CUENTOS TERRO QUE...

NOS MAL. CREI QUE NO LLEGARÍ-
TIEMPO. ME DE ESTAR CUANTO
JUNTO A STELLA. CUANDO ME
PASADO ES QUE ELLA Y SUS
NIERAS
V EN
PELI-
DEMAS
OTICIAS
E MORTI-
DOUGLAS
OUT DOS
MOS PE
S DE IN-
ES DE INIA
ANDAN POR
LOS CONTORNOS

VOLV
MOS LA
LA SINI-
TEA F
CA DE
CANAL
UNTO
AL CE
MENTE
RIO

- POR LO VISTO, SEYEN INVITANDO
- NOS A PASAR LAS VACACIONES EN
ESTA FERIA. AQUÍ ESTÁN OCURRI-
ENDO COSAS DEMASIADO EXTRA-
- ÑAS. EN FIN.
- AHORA QUE HE
- DIVISADO A DAN
- Y HE MOS ASE-
- GURADO TODAS
- LAS PUERTAS.
- CREO QUE LO
- MEJOR SERÁ
- INTENTAR
- DORMIR.

¡GARAMBA! ¡NADA ME-
NOS QUE DOUGLAS ERNE-
VOLT, EL DESPIADADO ASE-
SINO! ¡ESTA VEZ TENDRÁS
QUE RESPONDER DE DOS
MORTE VIVAS! ¡GRACIAS SUPREMA
MASCARA! ¡BUENA IDEA LA DE
PONERTE ESA HORRIBLE MASCA-
RA DE GO-
MA!

POCAS HORAS
TARDE, EN EL
MENTO DE
SO QUE RE-
A LONDRE

¡CIELOS! ¡QUE NOCHE! DESPUES MUERTE DE LA POBRE GLADYS NO
- ERNEVOLT Y MOP-
TIMER HABIAN ATRAI-
DO A UN HOMBRE A LA FINCA PA-
RA ASESINARLE. UNA VEZ CONSE-
GUIDO SU PROPOSITO, LLEGARON IN-
PINADAMENTE USTEDES TRES PARA PO-
DER SACAR EL CADAVER EN UN BAUL
SIN SER DESCUBIERTOS. OCURRIERON
A ASUSTABLES PARA QUE ABANDONSEN
LA FINCA. PERO TENIAN QUE PASAR POR
EL CUARTO DE GLADYS, Y COMO LES OYO
LA ASESINADORA, DESPUES DE MI LLE-
GADA PERDIERON LA SERENIDAD Y LOS COS-

DE LO PASA POR LA NOCHE QUE- CUANDO UNA DEL MIS-

- DESPUES DE ESTO TODAS LAS VACACIONES QUE TENIAS ME LAS PASARE LEYENDO REVISTAS EN SCOTLAND YARD.

- EL CORONEL HISSING NUNCA MAS PODRA DECIDIR QUE LE FALTA A CUESTO UNA NOCHE DE TERROR. ESTO HA SIDO SU NOCHE AGUSTOSA, STELLA. AHORA ES, MAS QUE NUNCA, UNA DETECTIVE INCOMPLETA.

- GRACIAS, DAN.

FIN